

καί τὸ φίλησε ἀδύναμα. Ἐπειτα σὲ λίγο ἔκαμε τὸ ἴδιο καὶ τῆς νοσοκόμας. Σύγγιζε πιά τὰ πρόσωπα. Τὸ ἀπόγευμα ἔδειξε πὼς ἀναγνώρισε τὸν κ. Ἀντρέα Μιραμπέλ, τὸ διάδοχό του στὴν ἔδρα τῆς Σορμπόνας, πού πῆγε νὰ τὸν ἰδῆ, μὰ δὲν κατάλαβε τὴν παρουσία τῆς κόρης του καὶ τοῦ γιατροῦ Λεβέφ πού τοῦ ἔκαμε μιὰ ἔνεση οὐαμπιΐνας. Στὶς ἔξι ἡ ὥρα οἱ νοσοκόμας τοῦ ἀλλάζανε τοὺς ἐπιδέσμους. «Φτάνει, φτάνει. ἄφήστε με πιά...» εἶτανε τὰ τελευταῖα του λόγια.

Ἐπειτα ἔπεσε σὲ ὕπνο, σὲ λήθαργο Κοιμότανε ἤσυχα, ξαπλωμένος, μὲ τὸ κεφάλι ἀνασηκωμένο στὰ μαξιλάρια, καὶ σιγὰ σιγὰ τὸ βράδι ἡ ἀναπνοή του ἀδυνατίζε κ' ἔτσι ὅλη τὴ νύχτα πέρασε βυθισμένος σὲ ἀναισθησία. Τὴν Κυριακὴ τὸ πρωτὶ, 29 τοῦ Σεπτέβρη 1929 ὥρα ἔξι καὶ εἰκοσι λεπτά, χωρὶς ἀγωνία, χωρὶς τὴν παραμικρὴ κίνηση, ξαφνικά, ἡ καρδιά του ἔπαψε νὰ χτυπᾷ... Ἡ κυρία Ψυχάρη βεβαιώνει πὼς ποτέ, σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς ἀρώστιας του δὲν τοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ πὼς εἶτανε δυνατὸ νὰ πεθάνῃ. Δὲν μπορούσε νὰ ἰδῆ, τὸν τεράστιο ἄνθρακα πού κοκίνιζε λίγο πιδό πίσω ἀπὸ τὸ γοφὸ του, καὶ νόμιζε πὼς εἶταν ἕνα κοινὸ σπυρί. Ἐτσι ὁ ὄργανισμός του δλάκερος κυριεύτηκε ἀπὸ τὸ μόλυσμα σιγὰ σιγὰ, σκοτεινίαισε τὸ μυαλό, ἀδυνατίαισε τὴν αἰσθησή του ὡς πού τονὲ θανάτωσε. Τὸ μεγάλο, τὸ δυνατό, τὸ ἰσκιερὸ δέντρο εἶχε σωριαστεῖ χίμουν παραδομένο στὴν αἰώνια μοῖρα.

Ἐστερ ἀπὸ τὴν τελευταία του τουαλέτα, ὁ νεκρὸς κατεβάστηκε σ' ἕνα μικρὸ δωμάτιο τῆς κλινικῆς, μεταποιημένο σ' ἐκκλησία καὶ εἶταν ἐκεῖ στὸ πρόσωπό του χυμένη μιὰ εἰρηνικώτατη ἔκφραση. Ὁ θάνατος τοῦ Ψυχάρη, μόλις μαθεύτηκε στὸ Παρίσι, συγκέντρωσε στὴ Βίλλα Μολιέρου πολλὲς προσωπιότητες, πού πῆγανε νὰ ἰδοῦνε τὸ νεκρὸ του καὶ νὰ τοῦ προσφέρουνε λουλούδια. Τὸ βράδι τῆς Κυριακῆς ἐγίνε ἡ ταριχευσή του σύμφωνα μὲ τὶς παραγγελίες του καὶ κατόπι ὁ νεκρὸς τοῦ ποιητῆ βάλθηκε στὸ φέρετρο. Στὴν πένθιμη αὐτὴ τελετὴ παρασταθῆκανε ὁ Ἀρχιμαντρίτης κ. Παραδείσης, ἡ χήρα Ψυχάρη, ἡ μεγάλη του κόρη κυρία Ρενὼ Ντ' Ἀλλὸν μὲ τὸν ἄντρα της καὶ ἡ γυναικαδέρφη του κυρία Ζιλμπέρ. Ὅλοι μαζί συνοδέψανε τὸ αὐτοκίνητο πού ἔφερε τὸ νεκρὸ στὴν Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, μέσα στὸ Παρίσι.

Οἱ Γαλλικὲς ἐφημερίδες ἀναγγείλαινε μὲ λόγια συμπαθητικὰ τὸ θάνατο τοῦ Ψυχάρη. Ἡ «Κομέντια» (30 τοῦ Σεπτέβρη) δημοσίεψε στὴν πρώτη της στήλη θεσμὸ ἄρθρο τοῦ κ. Φορτουναὶ Στροβόσκη, καθηγητῆ στὴ Σορμπόνα καὶ μέλους τοῦ Ἰνστιτούτου, πού ἔδωσε ἀληθινὸ καὶ τέλειο χαρακτηρισμὸ τοῦ Ψυχάρη: «Ψηλός, περήφανος, δυνατός, μὲ βλέμμα ἐγκάρδιο, ὑψωμένο τὸ χέρι, ἔτσι πάλι τονὲ βλέπω τὸν ὁμορφο γέρο. Εἶχε ἀξιοθαύμαστη κορμοστασιά καὶ τὰ χρόνια δὲ βαραίνανε τοὺς ὤμους του. Τὸν πῆρε ξαφνικά ὁ χάρος, μπῆκε στὴν αἰωνιότητα δίχως νὰ λυγίσῃ, δίχως νὰ γέρῃ ἀπὸ

τὴν ἡλικία. Στὴν ἀρχὴ εἶταν ἕνας σοφὸς γραμματολόγος, πού ὕστερ ἀφοσιώθηκε στὴ φιλολογία. Ὅμως ἡ φιλολογία γιὰ ἕναν ἄνθρωπο ἔξυπνο καὶ φωτισμένο εἶναι ἡ ζωὴ, γιὰτὶ σοῦ μαθαίνει νὰ σπουδάξῃς τὴ γλώσσα ὄχι σὰν κανένα πράμα τεχνητὸ, μὰ σὰν κάτι πού ἀναβρῦζει ὁλόισα ἀπὸ τὴ λογικὴ καὶ τὴν πραγματικότητα... Ἐφυγε μὲ τὸ γοργὸ του βῆμα πρὸς τὴ χώρα τῶν νεκρῶν, ὅπου θὰ ξαναβρῆθῆ ὅσους ἀγάπησε καὶ θὰ διαλέξῃ συντρόφους γιὰ νὰ περπατᾷ κάτου ἀπὸ τοὺς συμρτωμένους ἰσκιους τοὺς ἀξιολάτρευτους ποιητές.»

ΡΗΓΙΣ ΓΚΟΙΦΗΣ

«ΨΥΧΗΣ ΧΑΜΟΓΕΛΑ»

ΕΠΙΘΑΛΜΙΟ

Τοῦ Ὑμένιου τὸ σεμνὸ χορὸ
Πρῶτῃ ἡ Στοργὴ ἐνῶ σύρει,
Ἄκουω πουλάκι λυγερὸ
Νὰ λέει στὸ παραθύρι :

Ἄς στέκει ἡ Ἀγάπη Σας φρουρὸς
Στὴ θύρα τῆς καρδιάς Σας,
Μὴν κλέψει κάποτε ὁ Καιρὸς
Τὰ ρόδα τῆς Χαρᾶς Σας.

ΑΝΟΙΞΗ

Καλῶς τηνε τὴν Ἀνοιξὴ
Μὲ τοῦ Ἀπριλιοῦ τὴ χάρη
Μὲ τοῦ Μαγιοῦ τὰ κάλλη,
Τὰ ρόδα τῆς Αὐγῆς.

Κάθε καρδουλά ἀνοίγεται
Γιὰ νὰ δεχτεῖ καὶ πάλι
Τὸ ἀηδόνι ὅ,τι εἶχε πάρει ;
Χαρὲς Πελάου καὶ Γῆς . . .

ΧΑΡΑ ΚΑΙ ΘΛΙΨΗ

Λουλούδι ἂν γίνω τὶ μὲ μέλλει,
Πρόσκαιρη ἀλλάζοντας μορφή,
Σὰν κρύβω μιὰ χαρὰ κρυφῆ
Μέ' στῆς καρδουλάς μου τὰ μέλι ;

Κι ἂν θὲ νὰ γίνω κυπαρίσι
Μὲ λυγερὴ ἀφραστῆ κορφή,
Κ' ἔχω τὴ θλίψη μου ἀδερφή,
Τὶ τὸ κορμί μου ἂν ξεψυχήσει ;

Χαρὰ καὶ θλίψη δὲν κρατοῦνε
Τοῦ κόσμου ἐτούτου τὰ κλειδιά ;
Μήπως μᾶς κλείνουν τὴν καρδιά,
Σὰν τὰ ματάκια μᾶς σφαλοῦνε ;

(Σπέτσες)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ